

Uttalelse fra det skandinaviske forskningsprosjektet på gaupe, Scandlynx, på forslag til endringer i viltloven og rovviltforskriften

Det skandinaviske forskningsprosjektet på gaupe, Scandlynx (<http://scandlynx.nina.no/>), har siden 1994 samlet inn økologiske data på gaupe gjennom oppfølging av radiomerkede dyr i en rekke områder i Norge. Prosjektet er på norsk side i regi av Norsk institutt for naturforskning (NINA). Finansieringen i Norge har kommet i fra Norges forskningsråd, Direktoratet for naturforvaltning, Rovviltnemnda i region 2 og 8, Fylkesmennene i Oslo og Akershus, Østfold, Hedmark, Buskerud, Telemark, Oppland, Nord-Trøndelag, Troms og Finnmark, samt en rekke kommuner i Sør-Norge.

Scandlynx ønsker nedenfor å kommentere enkelte punkter i endringsforslaget.

Alle gauper tar sau

Forskning på gauper i ulike deler av Norge har vist at alle gauper dreper sau og tamrein som går fritt på utmarksbeite. Scandlynx stiller seg derfor kritisk til den foreslåtte endringen i viltloven, som i praksis vil kunne bety fri jakt på gaupe og jerv i store deler av landet i fra 4 til 12 måneder av året. Den foreslåtte lovendringen er basert på to antagelser, (1) at sauer blir drept av en liten andel av gaupene i en bestand, og (2) at felling av gaupe vil redusere tapene. Forskning har vist at begge disse antagelsene er feil.

Kunnskapen om økologien bak de store rovdynenes predasjon på sau har økt voldsomt de siste to tiårene. Scandlynx har på oppdrag av bl.a. Direktoratet for naturforvaltning gjennomført omfattende feltstudier av individuelle gaupers predasjon på sau og tamrein. Til sammen er det samlet inn intensive data på atferden til et hundretalls gauper i 10 norske fylker. Resultatene fra studiene er publisert i internasjonale forskningstidskrifter, NINA rapporter, populærvitenskapelig framstillinger, og flere hundre foredrag over hele landetⁱ.

Et gjennomgående resultat fra atferdsstudiene er at alle gaupeindivider dreper sau og tamrein som går fritt og ubeskyttet på utmarksbeiteⁱⁱ. Det ser ikke ut til å eksistere spesielle "skadedyr" eller "problemindivider". Vi finner forskjeller mellom kjønnene. Hanngauper dreper generelt flere sau enn hunn gauper. Dette resultatet er ikke bare understøttet av studiene av radiomerkede gauper, men også det faktum at man finner lam drept av gaupe over alle deler av landet med en bestand av gaupe. Hvis såkalte problemindivider faktisk eksisterte burde man observert en mer klumpet fordeling av lammetapene.

Vi ser det samme mønstret også når det gjelder gaupas predasjon på tamrein. Tamrein er hovedføden til gauper nord i Skandinaviaⁱⁱⁱ.

Et viktig poeng er at en svært stor andel av den norske utmarka er benyttet som beiteområder for sau, rein eller begge deler. Gaupa er på toppen av næringskjeden, og er dermed svært arealkrevende^{iv}. De voksne, etablerte gaupene bruker i Norge revir på mellom 300 - 3000 km². Det eksisterer derfor svært få arealer der gauper kan leve uten å komme i kontakt med beiteområder for sau eller rein.

Departementets forslag innebærer at det innføres adgang til felling av gaupe til forsvar av bufe og tamrein uten at det foreligger et direkte angrep. Siden alle gauper spiser sau eller rein vil denne endringen i praksis åpne for fri jakt på gaupe i beiteområder for sau i Norge i månedene juni til september, samt fri helårs jakt i reinbeiteområder. Dette vil etter vårt skjønn kunne komme i konflikt med de vedtatte regionale og nasjonale bestandsmålene, og den årlige kvotejakta på gaupe. Kvotejakten på gaupe har i mange områder blitt svært populær, og må anses å være svært konfliktdempende.

Kortvarig effekt av felling

En konsekvens av at alle gauper dreper sau er at den lokale effekten av felling er kortvarig da ledige revir raskt blir fylt opp av nye gauper som også dreper sau.

Den årlige kvotejakta på gaupe har vært det viktigste forvaltningstiltaket for å redusere tap av sau til gaupe i Norge. Scandlynx har derfor evaluert effekten kvotejakta har hatt som tapsreducerende tiltak^v. Dette er gjort ved å analysere hvordan tapene av sau har utviklet seg i områder der gauper har blitt skutt sammenlignet med områder der gauper ikke har blitt skutt. Den gjennomsnittlige lokale effekten (på beitelagsnivå) av å skyte en gaupe på tapene i beitelagene i området rundt der gaupene ble skutt var 13 lam (hanngaupe) og 2 lam (hunngaupe) per beitesesong. Effekten varte dessuten kun en beitesesong. Den reduserte lokale effekten av å skyte gauper kan forklares av at ledige revir svært raskt blir fylt opp av nye gauper. Scandlynx har vist at det i regelen kun tar uker før enten nabogauper utvider området, eller at unge gauper på spredning slår seg ned i det ledige området. I utkanten av områder med sammenhengende bestander av gaupe vil effekten være mer langvarig.

På regional skala vil uttak av gaupe redusere tapet av lam bare hvis den totale bestanden av gaupe i regionen går ned, men dette vil igjen være avhengig av de vedtatte regionale og nasjonale bestandsmålene. Det nasjonale bestandsmålet på 65 årlige ynglinger av gaupe, fastsatt av Stortinget i 2004, er nådd i inneværende sesong^{vi}. Nivået på gaupebestanden reguleres i dag av den årlige kvotejakten på gaupe i februar og mars. Kvotejakten har vist seg å være svært effektiv, og det er derfor liten grunn å åpne for ytterligere jakt på sommerstid. Gitt dagens nivå på den regionale gaupebestand er det ikke å forvente at økt felling av gaupe på sommerstid vil redusere tapene fra dagens nivå.

Felling av hunngauper med små unger på sommerstid er etisk uforsvarlig

Det er ikke mulig å skille hanngauper fra hunngauper bare ved å observere dyret på avstand. Scandlynx stiller dermed spørsmål ved de etiske sidene ved å felle gaupe på sommerstid, da sjansen for å felle en hunngaupe med avhengige, små unger er stor.

Gauper i Norge får fra 1 til 3 unger i slutten av mai eller begynnelsen av juni. Ungene er helt avhengig av morddyret for å overleve fram til februar året etter. I juni, juli og august vil hunngaupene legge ungene igjen i beskyttede "hi", for så å ta jaktturet bort fra ungene. Jaktturene kan vare opp til et døgn, og kan bringe hunngaupene mer enn 10 km bort fra ungene. Det er ikke mulig å skille hanngauper fra hunngauper bare ved å observere dyret på avstand. Scandlynx stiller dermed spørsmål ved de etiske sidene ved å felle gaupe på sommerstid, da sjansen for å felle en hunngaupe med små, avhengige unger er stor. Sjansen for å felle en hunngaupe i en nødvergesituasjon øker dessuten på grunn av atferdsforskjeller mellom kjønnene. Forskningen har vist at hanngauper generelt utnytter lite av kjøttet på sauene, og forflytter seg raskt ut av et beiteområde. Hunngaupene derimot utnytter det meste av kjøttet, og vil dermed tilbringe flere dager med å gå til og fra en drept sau.

Felling av rovdyr i innhegnet område

Scandlynx mener at effektiviteten av rovdryrsikre gjerder bør utredes på en vitenskapelig forsvarlig måte før en eventuell liberalisering av muligheten til felling av rovvilt innenfor store inngjerdede utmarksarealer.

Departementets foreslår videre at det i rovviltforskriften inntas det en ny paragraf med følgende ordlyd:

§ 13a. Felling av vilt til forsvar av bufe og tamrein

For felling av vilt til forsvar av bufe og tamrein gjelder villloven § 11.

[I tillegg kan eieren, eller noen som opptrer på eierens vegne, felle rovdyr som befinner seg i innhegnet område når det er sannsynlighetsovervekt for at rovdynet der vil angripe produksjonsdyr i landbruket eller hund. Det er et vilkår at innhegningen tilfredsstiller kravene til rovdryrsikre gjerder fastsatt av Direktoratet for naturforvaltning. Miljøverndepartementet kan bestemme at fellingsadgangen etter dette ledd ikke skal gjelde for spesielt truede arter eller spesielt truede bestander av enkelte arter.]

Det er liten tvil om at såkalte rovdryrsikre gjerder generelt er et godt forebyggende tiltak hvis det dreier seg om inngjerding av mindre arealer^{vii}. Erfaringene fra Sverige, som har en betydelig tettere gaupebestand enn

Norge, viser at en konsentrering av sau innefor inngjerdende små arealer (rovdyrsikre eller ikke) har en stor effekt på tapene fra gaupe^{viii}. I Sverige finnes det om lag 200.000 sau og lam innefor gaupenes utbredelsesområde, og i perioden 1997 til 2002 har angrepene fra gaupe kun vært fra 30 til 80 per år. I Norge beiter ca. 2 millioner sauer og lam i norsk utmark med lite eller ingen tilsyn, og mer enn 80.000 sau og lam blitt erstattet som drept av gaupe i Norge de siste 10 årene.

I Norge har det siste året blitt forsøkt inngjerdning av store utmarksarealer med rovdysikre gjerder. Scandlynx stiller seg tvilende til at inngjerdning av så store arealer vil kunne holde gauper ute. Vi er derfor av den oppfatning at gjerdenes effektivitet bør utredes på en vitenskapelig forsvarlig måte før en eventuell liberalisering av muligheten til felling av rovvilt innenfor disse store inngjerdede utmarksarealene.

Veien videre

Tap av sau er uunngåelig når frittgående sau går uten beskyttelse i gaupehabitat. Uttak av "problemindivider" forutsetter er at "problemindivider" finnes, men under norske forhold dreper alle gauper sau. Med dagens nivå på bestanden av gaupe er det ikke å forvente at økt felling av gaupe på sommerstid vil redusere tapene fra dagens nivå i områder med sammenhengende bestander av gaupe. Beiting uten tap i rovvilthabitat må derfor innebære forandringer i driftsform.

Sluttord

De foreslåtte lovendringene vil i praksis betyr fri jakt på gaupe i beiteområder for sau og rein i Norge. Dette vil etter vår mening kunne få konsekvenser for gaupebestandens levedyktighet, og i tillegg er det betydelig etiske problemer knyttet til sjansen for felling av hunngauper med små unger. Alle gauper dreper sau, og tap av sau er knyttet til størrelsen på gaupebestander. Gaupebestanden reguleres i dag effektivt av den årlige kvotejakten på gaupe. Økt felling av gaupe på sommerstid vil generelt ikke ha stor betydning på tap av sau fra dagens nivå, med unntak av fellingstillatelser i ekstreme tilfeller innefor rovviltsikre gjerder eller i områder der gaupene ikke skal tillates å etablere seg. Beiting uten tap i rovvilthabitat må innebære forandringer i driftsform.

Med vennlig hilsen

John Linnell /s/
Seniorforsker

John Odden /s/
Forsker

1 Vedlegg: Litteraturliste

Litteraturliste

ⁱ Andersen, R., Odden, J., Linnell, J.D.C., Odden, M., Herfindal, I., Panzacchi, M., Høgseth, Ø., Gangås, L., Brøseth, H., Solberg, E.J. & Hjeljord, O. 2005. Gaupe og rådyr i sørøst-Norge: oversikt over gjennomførte aktiviteter 1995-2004. NINA Rapport 29:1-41.

Linnell, J.D.C., Andrén, H., Liberg, O., Odden, J., Skogen, K. & Andersen, R. 2005. Scandlynx: a vision for coordinated lynx research in Scandinavia. NINA Report 86:1-26.

ⁱⁱ Moa, P.F., Herfindal, I., Linnell, J.D.C., Overskaug, K., Kvam, T. & Andersen, R. 2006. Does the spatiotemporal distribution of livestock influence forage patch selection in Eurasian lynx *Lynx lynx*? *Wildlife Biology* 12:63-70.

Linnell, J.D.C., Odden, J., Smith, M.E., Aanes, R. & Swenson, J.E. 1999. Large carnivores that kill livestock: do "problem individuals" really exist? *Wildlife Society Bulletin* 27: 698-705.

Odden, J., Linnell, J.D.C., Moa, P.F., Herfindal, I., Kvam, T. & Andersen, R. 2002. Lynx depredation on domestic sheep in Norway. *Journal of Wildlife Management* 66:98-105.

-
- Odden, J., Linnell, J. D. C. & Andersen, R. 2006. Diet of Eurasian lynx, *Lynx lynx*, in the boreal forest of south-eastern Norway: the relative importance of livestock and hares at low roe deer density. *European Journal of Wildlife Research* 52:237-244.
- Odden, J., Herfindal, I., Linnell, J.D.C. & Andersen, R. 2008. Vulnerability of domestic sheep to lynx depredation in relation to roe deer density. *Journal of Wildlife Management* 72:276-282.
- ⁱⁱⁱ Danell, A.C., Andrén, H., Segerstrom, P. & Franzen, R. 2006. Space use by Eurasian lynx in relation to reindeer migration. *Canadian Journal of Zoology* 84:546-555.
- Nybakk, K., Kjelvik, O., Kvam, T., Overskaug, K. & Sunde, P. 2002. Mortality of semi-domestic reindeer *Rangifer tarandus* in central Norway. *Wildlife Biology* 8:63-68.
- Pedersen, V.A., Linnell, J.D.C., Andersen, R., Andrén, H., Lindén, M. & Segerström, P. 1999. Winter lynx *Lynx lynx* predation on semi-domestic reindeer *Rangifer tarandus* in northern Sweden. *Wildlife Biology* 5:203-211
- ^{iv} Herfindal, I., Linnell, J.D.C., Odden, J., Nilsen, E.B. & Andersen, R. 2005. Prey density, environmental productivity, and home range size in the Eurasian lynx (*Lynx lynx*). *Journal of Zoology, London* 265:63-71.
- Linnell, J.D.C., Andersen, R., Kvam, T., Andrén, H., Liberg, O., Odden, J. & Moa, P. 2001: Home range size and choice of management strategy for lynx in Scandinavia. *Environmental Management* 27:869-879.
- ^v Herfindal, I., Linnell, J.D.C., Moa, P.F., Odden, J., Austmo, L.B. & Andersen, R. 2005. Does recreational hunting of lynx reduce depredation losses of domestic sheep? *Journal of Wildlife Management* 69:1034-1042.
- ^{vi} Brøseth, H. & Odden, J. 2008. Minimum antall familiegrupper, bestandsestimat og bestandsutvikling for gaupe i Norge i 2008. NINA Rapport 384:1-9.
- ^{vii} Hansen, I., Bjøru, R.A. & Mogstad, D.K. Erfaringer med rovdynsikre gjerder i Norge. *Grønn kunnskap* 8:1-30.
- Linnell, J.D.C., Smith, M. E., Odden, J., Kaczensky, P. & Swenson, J.E. 1996. Carnivores and sheep farming in Norway. 4. Strategies for the reduction of carnivore livestock conflicts: a review. NINA Oppdragsmelding 443:1-108
- ^{viii} Karlsson, J. 2007. Management of Wolf and Lynx Conflicts with Human Interests. Doctoral thesis, Swedish University of Agricultural Sciences, Uppsala.